

ЛІТЕРАТУРА

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра психології

Методичні вказівки
для самостійної роботи з курсу
ОСНОВИ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
для студентів спеціальності
053 «Психологія» всіх форм навчання

Тернопіль
2023

УДК 001.891
М54

Укладач:

Стоцький Я. В. – проф., д-р. іст. наук, професор кафедри психології ТНТУ ім. Івана Пулюя.

Рецензенти:

Вишньовський В. В. – доц., канд. психол. наук, завідувач кафедри психології ТНТУ ім. Івана Пулюя.

Періг І. М. – доц., канд. психолог. наук, доцент кафедри психології ТНТУ ім. Івана Пулюя.

Друге допрацьоване видання

Методичні вказівки розглянуто на засіданні кафедри психології та рекомендовано до друку (протокол № 1 від 29 серпня 2023 року)

Схвалено та рекомендовано до друку науково-методичною комісією факультету економіки та менеджменту (протокол № 4 від 13 листопада 2023 року)

М 54 Методичні вказівки для самостійної роботи з курсу «Основи наукових досліджень» для студентів спеціальності 053 «Психологія» всіх форм навчання / укладач : Стоцький Я. В. – Тернопіль : Вид-во ТНТУ імені Івана Пулюя, 2023. – 32 с.

Методичні вказівки розроблено відповідно до навчального плану підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія».

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Зростання вимог до професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів потребує більш активного залучення студентів до науково-дослідної роботи (НДР). Успішне володіння бакалаврами, спеціалістами та магістрами навичками дослідження і творчої роботи допомагає їм порівняно легко включитися в професійну діяльність, переводити наукові знання в площину практичного використання. У зв'язку з цим до навчальних планів більшості вищих навчальних закладів України включено навчальні дисципліни з основ науково-дослідної діяльності. Науково-дослідна діяльність – це інтелектуальна праця, спрямована на здобуття знань, умінь і навичок.

НДР студента в навчальному процесі охоплює два етапи: підготовчий та основний. Вони відрізняються за формою і змістом, але переслідують одну й ту саму мету – залучення студентів до самостійної творчої роботи, розвиток у них практичних умінь і навичок.

Перший (підготовчий) етап передбачає написання студентами рефератів, індивідуальних навчально-дослідних завдань, в яких здійснюється літературний огляд і проводиться аналіз теоретичних передумов щодо вирішення окремих питань. Ця робота виконується на I курсі й допомагає студентам у процесі її виконання закріпити матеріал із загальноосвітніх дисциплін, набути навичок самостійної творчої роботи, познайомитися ближче з майбутньою спеціальністю.

Другий (основний) етап розпочинається на III–IV курсі з написання курсових робіт і завершується написанням дипломної роботи, яка є підсумковою результативною працею НДР студента у вищому навчальному закладі.

Дисципліна «Основи наукових досліджень» є головною організаційною складовою НДР студента. Важливе значення цього курсу в системі навчання у ВНЗ полягає у можливості проведення цілісного методологічного аналізу щодо розуміння сутності тих явищ, які складають основний навчальний матеріал за фахом. Це істотно наближає методологію до практичної сторони навчального процесу.

Практика показує, що наукова праця підвищує інтерес до вивчення загальних і спеціальних дисциплін за обраною спеціальністю, сприяє формуванню теоретичних і практичних навичок, необхідних фахівцю-досліднику, розширює науковий кругозір і здібності до проведення методологічного аналізу і критичного розуміння досягнень сучасної науки.

Метою вивчення курсу є формування у студентів спеціальності 053

«Психологія» знань та практичних навичок дослідної роботи в галузі психології, необхідних для успішного виконання відповідних функціональних обов'язків у процесі майбутньої професійної діяльності.

Основне завдання курсу – ознайомити студентів з метою, змістом та методами науково-дослідної роботи.

У процесі вивчення курсу студент має набути такі вміння і навички:

- ✓ вибирати напрямок НДР у рамках професійної діяльності;
- ✓ оцінювати актуальність намічених досліджень, їх зв'язок із сучасною інформаційною політикою нашої країни;
- ✓ формулювати мету і завдання дослідження;
- ✓ визначати об'єкт і предмет дослідження;
- ✓ формувати програму і план проведення досліджень, розробляти методику досліджень відповідно до вибраної теми;
- ✓ здійснювати аналітичний огляд джерел наукової інформації за обраною тематикою НДР;
- ✓ складати й оформляти реферати, статті, звіти про науково-дослідну роботу та рецензії на них.

Для досягнення поставлених завдань паралельно з лекційним курсом проводяться практичні заняття, індивідуальні заняття, які дають змогу закріпити теоретичні знання, сформувати вміння і навички проведення наукових досліджень. У зв'язку з великим обсягом матеріалу та обмеженістю часу, виділеного для практичних занять, окремі питання виносяться насамостійне опрацювання. Форма підсумкового контролю – залік.

ПЕРЕЛІК ТЕМ ТА ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота 1.

Тема: Історичний розвиток науки і наукових досліджень у світі і в Україні.

План

1. Визначення поняття «наука» та її мета.
2. Етапи та види наукової діяльності.
3. Виникнення та еволюція науки: від науки античного світу до сучасних наукових досліджень.
4. Генезис науки у наукових досліджень в Україні.
5. Пріоритетні напрями наукових досліджень в сучасній Україні.

Методичні вказівки

Наука є складною і полівекторною, особливою формою людської діяльності, яка сформувалася історично і має своїм результатом цілеспрямовано відібрані факти, гіпотези, теорії, закони і методи дослідження, які обґрунтовують знання про світ, щоб відповідно до них об'єкти могли трансформуватися у людській діяльності для практичного розвитку цивілізації. Виходячи із цього, необхідно вміти розкривати предметність і об'єктивність як найважливіших характеристик науки щодо, загалом, способу розгляду світу. Наведеними прикладами уміти пояснити основну мету науки, яка полягає у тому, щоб отримувати нові знання та використовувати їх у практичному освоєнні світу, для його цивілізаційного прогресуючого поступу. Уміти проаналізувати етапи отримання наукової продукції та види наукової діяльності.

Розкрити особливості першої форми науки – науки античного світу, або протонауки, предметом якої була вся природа в цілому, коли почали з'являтися першооснови хімії, математики (арифметики і геометрії), астрономії. Проаналізувати науково-філософську систему Аристотеля всередині якої починають формуватися нові самостійні наукові дисципліни. Уміти пояснити методи пізнання природи і людини у переході від середньовічного (теоцентричного) до нового (антропоцентричного) бачення світу.

Охарактеризувати історичні періоди розвитку науки, зокрема, перший: середина XV ст. – середина XVI ст.; другий: середина XVI ст. – до кінця XIX ст.; третій: початок XX ст. – до нашого часу, та який у цих періодах існував взаємозв'язок науки із технікою, виробництвом і суспільною практикою.

Уміти висвітлити найважливіші винаходи, відкриття і внески у світову науку українських вчених, зокрема й у галузі психології. Розкрити національну класифікацію наук в Україні та найголовніші критерії і вектори державної політики сучасної України з наукової та науково-технічної діяльності. Висвітлити пріоритетні напрямки науково-технічного розвитку, зокрема прикладних наукових досліджень, а також психологічних методів для теоретичних досліджень і суспільної практики для сучасної України, для її сьогодення.

Самостійна робота 2.

Тема: Наука як сфера людської діяльності

План

1. Наука та її функції і ознаки.
2. Наукознавство та його основні завдання.
3. Основні наукові поняття.
4. Етапи історії, класифікація науки, її мета, підходи, поділ.

Методичні вказівки

Необхідно ширше розкрити поняття «наука» та такі її соціальні функції як: культурно-світоглядна, безпосередньо виробнича сила та соціальна сила. Охарактеризувати на вільно вибраному прикладі ознаки науки. Висвітлити, що таке наукознавство та його основні завдання. Дати визначення таким науковим поняттям як: наукова ідея, гіпотеза, закон, судження, умовивід, наукова концепція, концептуальність, принцип, науковий факт, наукова діяльність, науковий результат та його основні види, суб'єкти наукової діяльності тощо.

Уміти, спираючись на історичні факти, проаналізувати етапи класифікації наук, їхні відмінності та процеси переходу, основні принципи концепцій класифікації наук. Загалом, класифікація наук – це система супідрядних понять у будь-якій області знання і людської діяльності, система, яка використовується як засіб для встановлення зв'язків і точного орієнтування у всій багатобарвності сформованих понять і відповідних до них груп (класів) об'єктів. Звідси, мета класифікації наук полягає у розкритті взаємних зв'язків між науками на основі визначених принципів і вираження цих зв'язків у вигляді логічно аргументованого розташування, угруповання сукупності наук в єдину систему знань і графічного зображення структури взаємозв'язків між ними в різній формі, у тому числі й у вигляді схем, таблиць, діаграм. Необхідно вміти обґрунтувати методологічний, гносеологічний і логічний підходи, які застосовують для вирішення проблеми класифікації наук. У загальному контексті науки, за характером своєї спрямованості й безпосереднього відношення до суспільної практики, поділяються на фундаментальні та прикладні, виходячи із цього, потрібно вміти охарактеризувати такий поділ, навести приклади наук, які відносяться до цих груп. Попри це, існує загальна класифікація сучасних наук із відповідними підрозділами, тому її також необхідно розкрити та визначити і пояснити місце психології у ній.

Самостійна робота 3.

Тема: Основні етапи наукового дослідження

План

1. Об'єкт, предмет, мета, завдання наукового дослідження.
2. Основні завдання і напрями науково-дослідницької роботи студентів у вузі.
3. Головні етапи здійснення НДР.

Методичні вказівки

У процесі вивчення теми необхідно спочатку засвоїти такі головні етапи наукового дослідження (НД): виникнення ідеї, формування теми; формування мети та завдань дослідження; висунення гіпотези, теоретичні дослідження; проведення методів дослідження, узагальнення наукових фактів і результатів; аналіз та оформлення НД; впровадження та визначення ефективності НД. В залежності від цільового призначення НД (фундаментальне (теоретичне) чи прикладне) різне значення надається накопиченню фактичного (джерельного) матеріалу. Зокрема, у фундаментальних НД на відміну від більшості прикладних, важлива роль відводиться фактам, а, власне, методиці й аналізу геуристики, їхнього прискіпливого опрацювання, де, навіть, побічна інформація може знайти своє місце в основних аспектах НД.

Окрім того, той чи інший факт необхідно брати під сумнів, допоки не відшукається та не буде проаналізована певна переважаюча кількість ідентичних фактів. Згодом, у наступних етапах НД: аналізі, синтезі, висновках, буде встановлено нові наукові факти та розкрито їхнє теоретичне або практичне значення, а також можливе прогнозування нових явищ. Отож, чітке розуміння студентами поетапних сходинок НД сприятиме їхній ефективній науковій роботі у процесі написання курсової та дипломної робіт. Для цього також необхідно добре знати такі поняття як «об'єкт» і «предмет» дослідження. У загальному, об'єктом дослідження є процес або явище, яке породжує проблемну ситуацію і обране для дослідження, натомість предметом дослідження є досліджувані з певною метою властивості, характерні для наукового пізнання, тобто це – визначення певного «ракурсу» дослідження як припущення про найсуттєвіші для вивчення обраної проблеми характеристики об'єкта. Отож, під предметом дослідження розуміється те, що знаходиться в межах об'єкта і завжди співпадає з темою дослідження. Таким чином, об'єкт і предмет дослідження співвідносяться між собою як загальне і часткове. Із цих понять в науковому дослідженні впливають завдання емпіричного і теоретичного напрямку, тому потрібно знати особливості цих напрямів для повноти дослідження згідно його мети.

Згідно вимог до підготовки кадрів, важливою умовою є широке залучення студентів вузів до науково-дослідної роботи, включення їх до сфери наукового життя як кафедри, так і вузу загалом, тому що НДР безпосередньо впливає на якість навчального процесу, підвищує ступінь підготовленості майбутніх спеціалістів, розширює їхній творчий практичний кругозір. Тому специфіка роботи вузів потребує органічного поєднання навчально-виховної та науково-дослідної роботи і викладачів, і студентів, і аспірантів. Звідси впливає, що НДР має взаємопов'язані такі два напрями: навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості; наукові дослідження, які здійснюють студенти під керівництвом професорів і викладачів за загальнокафедральною, загальнофакультетською чи вузівською науковою проблемою. Отож, важливо у даному контексті

знати для успішного проведення НДР, вирішенню яких завдань це сприятиме, як побудована організаційна структура НДД у вузі, за якими основними напрямками вона здійснюється, де одним із видів є курсова і дипломна роботи, етапи та реалізація наукового дослідження, різні форми (у залежності від НД) ефективності НДР.

Самостійна робота 4.

Тема: Методологія як учення про методи пізнання і прийоми дослідження

План

1. Методологія науки: її функції та види.
2. Особливості понять «метод», «науковий метод», «методика», «методика дослідження».
3. Методи груп емпіричного, теоретичного та емпірично-теоретичного досліджень.

Методичні вказівки

Питання методології досить складне і тлумачиться по-різному, тому слід знати особливості цих тлумачень, функції методології, її види. Найчастіше методологію тлумачать як сукупність прийомів наукового дослідження, які застосовуються в науці. Натомість методіку розуміють як сукупність прийомів дослідження, включаючи техніку і різноманітні операції з фактичним матеріалом, тобто методіка, це – засіб досягнення мети, спосіб дослідження явища, який визначає планомірний підхід до їх наукового пізнання та встановлення істини. Тому закономірно, що методіка дослідження – це система правил використання методів, прийомів та способів для проведення будь-якого дослідження. Для наукового дослідження необхідний правильний вибір методів дослідження, а це вимагає добрих знань класифікації, рівнів і груп наукового дослідження, які в свою чергу поділяються на окремі специфічні методи. Загалом, відповідно до цих рівнів, загальні методи пізнання умовно поділяють на три групи: методи емпіричного дослідження; методи теоретичного дослідження; методи досліджень на емпіричному і теоретичному рівнях.

Глибоке знання методів цих груп сприятиме для успішного написання наукових робіт, в тому числі курсових і дипломних, наукових рефератів, статей для наукових журналів тощо.

Самостійна робота 5.

Тема: Інформація, її особливості та джерела для реалізації наукових досліджень

План

1. Короткий аналіз основних джерел інформації.
2. Методіка пошуків інформації через бібліотечні каталоги.
3. Прийоми опрацювання наукових джерел інформації.

Методичні вказівки

Згідно теми важливо добре знати чим є інформація, зокрема наукова, та які її

основні завдання, так як це важливо для процесу науково-дослідницької роботи, особливо, коли йдеться про накопичення фактичного та інших матеріалів. Загалом, основними джерелами наукової інформації є: монографії, збірники, періодичні видання, навчальна література, надруковані документи, довідково-інформаційні фонди, довідково-пошукові апарати, інформаційні ресурси спільного користування тощо, тому необхідно знати їхнє наповнення, тобто, що входить до них. Але без знань галузей інформації, їхньої тематичної спрямованості, вийти на джерела інформації неможливо – це буде блукання в лісі. Тому тематичність галузей інформації, її знання, є направляючим вектором до джерел інформації, які, окрім того, ще поділяються на первинні та вторинні.

Загалом, в процесі підготовки та проведення наукового дослідження є такі етапи, зміст яких необхідно глибоко знати: етап накопичення наукової інформації; формування теми, мети і завдання дослідження та визначення проблеми, обґрунтування об'єкту і предмету, мети, головних завдань, гіпотези дослідження; теоретичне дослідження; проведення експерименту, опитування та інших методів емпіричного і теоретичного досліджень, необхідність у яких впливає (більшим чи меншим чином) із теми, мети і завдань дослідження; оформлення результатів НД, висновків, рекомендацій, наукової новизни та практичної значущості. Для отримання джерел інформації використовують інформаційно-пошуковий апарат бібліотек, зокрема таку інформаційно-пошукову мову (ІПМ) як універсальну десяткову класифікацію (УДК), на яку з другого півріччя 2017 року почали переходити усі бібліотеки України і яка використовується у країнах Заходу, а, натомість бібліотечно-бібліографічну класифікацію (ББК) вже не використовують в нашій країні, вона залишилася тільки в деяких пост-радянських республіках. Тому треба знати кодові позначення УДК для ефективного інформаційного пошуку та, зрештою, для оформлення своїх наукових робіт. Але основою інформаційно-пошукового апарату бібліотек є каталоги, головними із яких є алфавітний і систематичний. У зв'язку з цим треба вміти ними ефективно користуватися. Окрім того, інформацію можна отримати через Internet із WEB – сторінок, але слід зазначити, що у відношенні до такого джерела інформації, виникають сумніви щодо її достовірності, а тому необхідно у процесі вивчення даної навчальної теми звернути увагу на недоліки WEB, а також на техніку і методику опрацювання писемних джерел, на практичні прийоми, щоб зекономити час та правильно оформити наукове дослідження згідно нових вимог.

Самостійна робота 6.

Тема: Основні вимоги до оформлення списку літератури за новими стандартами

План

1. Аналіз технологічних циклів наукового дослідження.
2. Правила і приклади складання та оформлення бібліографічного опису.
3. Методика пошуку наукової інформації в мережі Internet.

Методичні вказівки

Дана тема вимагає глибокого вивчення технології і логіки наукового дослідження, а також його технологічних циклів, зокрема: формулювання теми НД та розробки робочої гіпотези; визначення мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження; виконання теоретичних і прикладних НД; оформлення виконаної науково-дослідної роботи, а за необхідності, й звіту про її виконання.

Щодо формування теми НД, то необхідно мати на увазі, що формування її, як свідчить досвід, проходить у два етапи: перший – примірний, чорновий чи робочий, а другий – конкретизований, остаточний, який загалом, із незначними уточненнями, впливає із кінцевого, завершального змісту наукового дослідження. Подібного бажано уникати під час формулювання розділів і підрозділів при розробці проблеми дослідження. А далі в процесі дослідження необхідно дотримуватися певних вимог, а саме, що тема має бути актуальною, вирішувати нове наукове завдання, бути значущою та відповідати відповідному профілю науковця чи наукового колективу. Також необхідно знати, що при формулюванні теми дослідник створює припущення, тобто робочу гіпотезу, яка є головним методологічним інструментом, що організовує процес дослідження й визначає його логіку, так як головне завдання гіпотези – розкрити ті об'єктивні зв'язки та співвідношення, що є визначальними для досліджуваного явища чи процесу. Окрім того, слід добре розуміти такі елементи процесу дослідження як: мета, повідомлення, запис прочитаного, виписка, анотація, конспект джерел або їхні копії, що сприятиме аналітичному огляду літератури і джерел із теми дослідження, а також правильному формулюванню об'єкта, предмета і завдань дослідження. Вміти оформляти звіт про виконану НДР, який повинен складатись із трьох частин: вступної, основної і додатків та знати їхні структурні елементи і яким текстом вони заповнюються.

Та слід зазначити, що будь-яка наукова робота повинна супроводжуватися бібліографічними списками використаних джерел і літератури, тому треба вміти правильно складати бібліографічний опис, який являє собою сукупність бібліографічних відомостей про документ, його складову частину чи групу документів, котрі наведені за певними правилами і достатні для загальної характеристики та ідентифікації видання чи архівного документа. Знати із яких зон складається бібліографічний опис, а зони – із відповідних елементів бібліографічного опису, наприклад, знаків передписаної пунктуації, відомостями про видання, зони вихідних даних, відомостями про обсяг документа і т.п., та вміти правильно їх оформити. Також потрібно добре знати правила бібліографічного опису окремих видів документів, щоб без їхнього порушення оформити бібліографічний опис у науковій роботі – для цього у тексті лекції даної теми наведені відповідні приклади, які є обов'язковою вимогою, в тому числі й для джерельної інформації із мережі Internet, приклади оформлення якої також є в тексті лекції.

Самостійна робота 7.

Тема: Методика підготовки, написання, оформлення і захисту курсової та дипломної робіт

План

1. Методика процесу виконання курсової роботи.
2. Методика процесу виконання дипломної роботи.
3. Підготовка і процедура захисту дипломної роботи.

Методичні вказівки

Тема розкриває всі елементи щодо підготовки, процесу виконання і оформлення таких конкретних і обов'язкових для студентів науково-дослідних робіт як курсова і дипломна. Успішне виконання таких НДР перш за все спирається на добрі знання курсу «Основи наукових досліджень», його методологічної і методичної бази. Загалом, це виконання здійснюється у кілька етапів: формується тема і мета; проводиться загальне ознайомлення із літературними джерелами, дотичними до теми, складається короткий план-проспект дослідження і загальний календарний план виконання НДР.

Виконання курсової роботи має за мету дати студентам навички проведення наукового дослідження, розвинути у них й навички творчої самостійної роботи, оволодіння загальнонауковими і спеціальними методами сучасних наукових досліджень, поглибленим вивченням будь-якого питання, теми навчальної дисципліни. Також виконання курсової роботи повинне сприяти поглибленому засвоєнню лекційного курсу і отримання навичок у галузі вирішення практичних завдань. Отож, курсова робота повинна бути логічно побудованою й мати характер цілісного й завершеного самостійного дослідження і складатися зі вступу, основної частини і висновків.

Натомість дипломна робота – це кваліфікаційне навчально-науковедослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання студента у вузі і є самостійною творчою роботою, яка носить, у нашому контексті, психологічний зміст дослідження, відбиває рівень теоретичних знань і практичних навичок випускника, його здатність до професійної діяльності як фахівця. Загалом, у більшості випадків дипломна робота є поглибленою розробкою теми курсової роботи студента-випускника. Успішний захист дипломної роботи є підставою для присвоєння випускнику ЕКом кваліфікації відповідно до чинного «Переліку кваліфікацій» розробленого МОН України та видання йому державного документа про вищу освіту. Основними завданнями виконання дипломної роботи є: закріплення та поглиблення теоретичних знань та набуття умінь самостійного вирішення конкретних завдань у різних галузях народного господарства, освіти, виховних закладах різноманітного профілю, силових структурах, центрах психологічно-соціальної реабілітації та допомоги тощо; набуття умінь самостійного аналітичного опрацювання та

обґрунтування конкретних психологічних проблем у вищеперелічених установах; розвиток умінь студентами самостійно систематизувати та аналізувати літературу з теми, оволодіння методикою досліджень узагальнень та логічного викладу матеріалу. Відповідно до цих загальних завдань, студент повинен ґрунтовно розкрити усі технологічні елементи дипломної роботи згідно із відповідними вимогами та процесом підготовки, написання і оформлення її, а також вивчити своєрідну методику підготовки та процедури захисту дипломної роботи.

Самостійна робота 8.

Тема: Види впровадження результатів наукового дослідження

План

1. Загальний аналіз видів наукових досліджень.
2. Характеристика видів наукових досліджень.
3. Методика процесу написання і оформлення наукової праці.

Методичні вказівки

Подана до вивчення тема, акцентує увагу студента уже не на таких результатах науково-дослідницької роботи як курсова чи дипломна робота, про методику підготовки, написання і оформлення яких йшлося у попередній темі, а зобов'язує знати і вміти підготовляти, написати і оформляти види інших джерел науково-дослідницької роботи, зокрема таких як: монографія, статті, тези доповідей, підручники, навчальні посібники, реферати тощо. Крім зазначених, загально, основних елементів щодо видів результатів НДР, також необхідно чітко дотримуватися вимог видавничого оформлення видання того чи іншого зазначеного виду: вихідних відомостей, вихідних даних, випускних даних, які за участі автора НДР оформляють видавництва. Тому необхідно добре знати методичну структуру кожного виду НДР: наукової монографії, наукової статті, тез доповідей, тез статті, інформативного реферату, наукової доповіді, підручника, навчального посібника і навіть рецензії, анотації, відгуку. Ці останні три види є об'єктивними оцінюючими працями на той чи інший вид НДР, включно на магістерську роботу, кандидатську і докторську дисертації.

Методичні прийоми викладу наукового матеріалу у зазначених видах НДР можуть бути різні: послідовними, цілісними (із опрацюванням кожного розділу), вибірконими (коли розділи досліджуються і пишуться окремо). Необхідно добре знати етапи написання наукової праці, яких, загалом, виділяють кілька: формування задуму, теми і складання попереднього плану; відбір і підготовка джерельних матеріалів; групування матеріалів і поділ їх для розділів і підрозділів; проведення, якщо є необхідність, необхідних методів дослідження, наприклад, експерименту, анкетування, опитування-інтерв'ю тощо; опрацювання джерельних матеріалів; написання (синтеза) рукопису; опрацювання рукопису, в т.ч. його літературно-

стилістична правка; оформлення рукопису, згідно відповідних вимог, та передача його у видавництво (у паперовому чи електронному вигляді).

Також потрібно знати вимоги та методику щодо підготовки інформації про дослідження та звіту про НДР, які повинні відповідати загальним вимогам, котрі передбачені держстандартом до відповідного виду робіт, а також, які використовуються усні форми впровадження науково-дослідної роботи.

Термінологічний словник

А

Автореферат (науковий реферат)

коротке викладання автором змісту наукового дослідження, дисертаційної роботи перед поданням її до захисту.

Аксиоматичний метод

засіб побудови наукової теорії, при якому без доведення приймаються деякі твердження (аксіоми), а потім використовуються для доведення інших тверджень (теорем) за логічними правилами.

Аналіз

метод пізнання, який дає змогу поділити предмет на частини з метою його детального вивчення.

Б ББК

бібліотечно-бібліографічна класифікація.

Брошури

періодичне видання обсягом від 4 до 48 сторінок.

В

Вторинна інформація

результат аналітичної обробки та публікації інформації з теми дослідження (це опубліковані документи, огляд інформації з теми).

Вчений

фізична особа, яка проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження з метою здобуття наукових та (або) науково-технічних результатів.

Г

Геуристика

уміння шукати, знаходити і накопичувати історичні джерела, які є носіями інформації про факти минулого.

Гіпотеза

наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок. Розрізняють нульову, описову (понятійно-термінологічну), пояснювальну, основну робочу і концептуальну гіпотези.

Головні етапи НД – (наукового дослідження)

виникнення ідеї, формулювання теми; формування мети та завдань; висунення гіпотези, теоретичні дослідження; проведення експерименту, узагальнення наукових фактів і результатів; аналіз та оформлення НД; впровадження та визначення ефективності НД.

Д

Дедукція

умовивід, у якому висновок про деякий елемент множини робиться на основі знання про загальні властивості всієї множини. Змістом дедукції є застосування загальних наукових положень при дослідженні конкретних явищ, одиничних, окремих його варіантів.

Дипломна робота

кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання студента у вищому закладі освіти.

Довідково-інформаційний фонд

сукупність упорядкованих первинних документів для задоволення інформаційних потреб.

Довідково-пошуковий апарат

сукупність упорядкованих вторинних документів, створених для пошуку першоджерел.

Доповідь

документ, у якому викладаються певні питання, даються висновки, пропозиції. Є такі види доповідей: звітні, поточні, на теми НД.

Дослідник

людина, яка здійснює наукові дослідження.

Достовірність

достатня правильність, доказ того, що названий результат (закон, сукупність фактів) є істинним, правильним.

Е

Емпіричні завдання НД

вирішення дослідження за допомогою методів спостереження, експерименту, вимірювання, описування.

Економічна ефективність НД

характеризується вираженими у вартісних вимірах показниками економії праці в суспільному виробництві, сфері послуг, які отримано від використання результатів НДД.

З

Загальнонаукова методологія

використовується в переважній більшості наук і базується на загальнонаукових принципах дослідження: історичному, логічному, системному, моделюванні тощо.

Закон

внутрішній суттєвий зв'язок явищ, що зумовлює їх закономірний розвиток.

Збірник

видання, яке складається з окремих робіт різних авторів, присвячених одному напрямку, але з різних його галузей.

І

Індукція

вид висновку, який являє собою умовивід від часткового до загального, від окремих факторів до узагальнень, коли на основі знань про частини предметів класу робиться висновок про клас в цілому.

Інформативний реферат

коротке письмове викладання однієї наукової праці, що стисло висвітлює її зміст, акцентує увагу на нових повідомленнях.

Історичний метод

надає можливість для всебічного дослідження явищ і подій у хронологічній послідовності, щоб відкрити їх внутрішні зв'язки та закономірності розвитку.

К

Класифікація

система супідрядних понять у будь-якій області знання і людської діяльності, система, яка використовується як засіб для встановлення зв'язків і точного орієнтування у всій багатобарвності сформованих понять і відповідних до них груп (класів) об'єктів.

Книга

неперіодичне книжкове видання обсягом понад 48 сторінок.

Колоквіум

форма колективних зустрічей під час яких проходить обмін думками учених різних напрямів, тобто це дискусії, але є офіційні доповідачі.

Концептуальність

визначення змісту, суті, смислу того, про що йдеться.

Конференція

найпоширеніша форма обміну інформацією за певною тематикою, на якій присутні доповідачі і слухачі та проходить обговорення доповідей і виступів почасти у формі дискусії.

Курсова робота

є одним із видів наукової роботи, самостійним навчально-науковим дослідженням студента, виконується на кожному курсі з певної дисципліни або з двох-трьох дисциплін одного спрямування.

Л

Логічний метод

на основі опрацювання, критичного аналізу і формулювання своїх пропозицій

дослідник розвиває існуючі теоретичні уявлення або висуває нові теоретичні припущення.

М

Мета класифікації наук

полягає у розкритті взаємних зв'язків між науками на основі визначених принципів і вираження цих зв'язків у вигляді логічно аргументованого розташування у різних формах, групах, схемах, таблицях. Загально, науки поділяються на фундаментальні та прикладні.

Мета наукового дослідження

всебічне, об'єктивне і ґрунтовне вивчення явищ, процесів, їх характеристик, зв'язків на підставі розроблених у науці принципів і методів пізнання, а також отримання корисних для діяльності людини результатів, упровадження їх у виробництво для підвищення його ефективності.

Метод

в найбільш загальному випадку означає засіб досягнення мети, спосіб дослідження явища, який визначає планомірний підхід до їх наукового пізнання та встановлення істини.

Методологія

це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища.

Метод ідеалізації

мислене конструювання об'єктів, яких немає в дійсності, або які практично нездійсненні.

Метод імплікаційних шкал

наочна форма виміру та оцінки отриманих даних, які градуюються за кількістю або інтенсивністю ознак.

Метод дослідження

спосіб застосування старого знання для здобуття нового знання. Є засобом отримання наукових фактів.

Метод абстрагування

уявне відвернення від неістотних, другорядних ознак предметів і явищ, зв'язків і відношень між ними та виділення декількох сторін, які цікавлять дослідника.

Метод формалізації

вивчення різноманітних об'єктів шляхом відображення їхньої структури в знаковій формі за допомогою штучних мов, наприклад, мовою математики.

Метод сходження від абстрактного до конкретного

одна з форм наукового пізнання. Згідно з цим методом мислення бере свій початок від конкретного в дійсності до абстрактного в мисленні і від нього – до конкретного в мисленні.

Методологія наукового пізнання

вчення про принципи, форми і способи науково-дослідної діяльності.

Метод експертних оцінок

використовується для отримання змінних емпіричних даних, проводять спецгрупи експертів.

Метод факторний аналіз

дає можливість встановити багатомірні зв'язки змінених величин за кількома ознаками.

Метод вимірювання

процедура визначення числового значення певної величини за допомогою одиниці виміру.

Метод узагальнення

логічний процес переходу від одиничного до загального чи від менш загального до більш загального знання.

Метод порівняння

процес зіставлення предметів або явищ дійсності з метою установаження схожості чи відмінності між ними, а також знаходження загального, притаманного, що може бути властивим двом або кільком об'єктам дослідження.

Метод спостереження

систематичне, цілеспрямоване, спеціально організоване сприймання предметів і явищ об'єктивної дійсності, які виступають об'єктами дослідження.

Методика дослідження

система правил використання методів, прийомів та способів для проведення будь-якого дослідження.

Метод опитування

дає змогу отримати як фактичну інформацію, так і оцінні дані, проводиться в усній або письмовій формі: анкетуванням, інтерв'юванням, тестуванням.

Метод експеримент

апробація знання досліджуваних явищ в контрольованих або штучно створених умовах.

Метод кореляційний аналіз

процедура для вивчення співвідношення між незалежними змінними.

Моделювання

непрямий, опосередкований метод НД об'єктів пізнання, який ґрунтується на застосуванні моделі як засобу дослідження. Суть моделювання полягає в заміщенні досліджуваного об'єкта іншим, спеціально для цього створеним.

Монографія

наукова праця, присвячена глибокому викладу матеріалу в конкретній, зазвичай вузькій галузі науки і яка містить повне й вичерпне дослідження якоїсь проблеми чи теми. Має обсяг не менше 50 с. машинописного тексту.

Н

Нарада

Форма колективних контактів учених і фахівців одного наукового спрямування.

Навчальний посібник

навчальне видання, що частково чи повністю замінює або доповнює підручник та офіційно затверджене як такий вид видання.

Надруковані документи

дисертації, звіти про науково-дослідну роботу, окремі праці.

Наука

сфера людської діяльності, спрямована на вироблення нових знань про природу, суспільство і мислення.

Наукова інформація

логічна інформація, яка отримується в процесі пізнання, адекватно відображає закономірності об'єктивного світу і використовується в суспільно-історичній практиці.

Науковець

це той, хто має відношення до науки, виробляє нові знання, є спеціалістом у певній галузі науки.

Наукова ідея

інтуїтивне пояснення явища (процесу) без проміжної аргументації, без усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робиться висновок.

Науково-інформаційна діяльність

сукупність дій, спрямована на задоволення потреб громадян, юридичних осіб і держави, що полягає в її збиранні, аналітико-синтетичній обробці, фіксації, зберіганні, пошуку і поширенні.

Наукова доповідь

публічно виголошене повідомлення, розгорнутий вигляд певної наукової проблеми, одна із форм оприлюднення результатів НР (наукової роботи).

Наукове дослідження (НД)

цілеспрямоване пізнання, результати якого виступають як система понять, законів і теорій. Здійснюється з метою одержання наукового результату.

Наукова діяльність

інтелектуальна творча діяльність, спрямована на здобуття і використання нових знань.

Наукова концепція

система поглядів, теоретичних положень, основних думок щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною ідеєю.

Наукова монографія

науково-дослідницька праця, предметом якої є вичерпне узагальнення теоретичного матеріалу з наукової проблеми або теми з критичним його

аналізом, визначенням вагомості, формулюванням нових наукових концепцій; наукова праця, яка є засобом висвітлення основного змісту дисертації і однією з основних публікацій за темою дослідження (обсяг – понад 10 обліково-видавничих аркушів, наявність рецензій двох докторів наук за відповідною спеціальністю, рекомендація вченої ради, тираж – не менше 300 примірників, наявність ISBN).

Наукова стаття

один із видів публікацій, в якій подаються проміжні або кінцеві результати, висвітлюються конкретні окремі питання за темою дослідження, фіксується науковий пріоритет автора, робить її матеріал надбанням фахівців. Обсяг 0,5–0,7 авт. арк.

Науковий метод

спосіб пізнання явищ дійсності в їх взаємозв'язку та розвитку, спосіб досягнення поставленої мети і завдань дослідження і відповідає на запитання: «Як пізнавати?».

Науковий працівник

вчений, який за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) професійно займається науковою, науково-технічною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію підтверджену результатами атестації.

Науково-прикладний результат

нове конструктивне або технологічне рішення, експериментальний зразок, закінчене випробування, яке впроваджене або може бути впроваджене у суспільну практику.

Науково-технічна ефективність НД

характеризує приріст нових наукових знань, призначених для подальшого розвитку науки і техніки.

Наукова публікація

доведення інформації до громадськості за допомогою преси, радіомовлення, телебачення, Інтернету, розміщення в різних виданнях (газетах, журналах, книгах, підручниках).

Науковий результат

нове знання, здобуте в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі наукового звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття.

Науковий факт

подія чи явище, яке є основою для висновку або підтвердження; елемент, який лежить в основі наукового пізнання, відображає об'єктивні властивості процесів та явищ, новизну, точність та об'єктивність і достовірність.

Наукові питання

дрібніші наукові завдання, які належать до конкретної галузі наукового дослідження.

Наукознавство

спеціальна дисципліна, яка вивчає закономірності функціонування та розвитку науки, структури і динаміки наукового знання та наукової діяльності, взаємодію науки з іншими соціальними інститутами і сферами матеріального і духовного життя суспільства.

О

Об'єкт дослідження

те, на що спрямована пізнавальна діяльність дослідника. Це процес або вище, яке породжує проблемну ситуацію і обране для дослідження.

Основна характеристика фундаментальних досліджень

це їхня теоретична актуальність, новизна, концептуальність, доказовість, перспективність і можливість запровадження результатів у практику.

П

Підручник

навчальне видання, що містить систематизований виклад змісту навчальної дисципліни, відповідає програмі та офіційно затверджений як такий вид видання.

Періодичні видання

журнали, бюлетені та інші видання з різних галузей науки і техніки.

Первинна інформація

вихідна інформація, яка є результатом безпосередніх соціологічних експериментальних досліджень, вивчення практичного досвіду (це фактичні дані, зібрані дослідником, їх аналіз і перевірка).

Понятійний апарат

сукупність основних понять

Поняття

думка, відбита в узагальненій формі. Воно відбиває суттєві й необхідні ознаки предметів та явищ, а також взаємозв'язки.

Предмет дослідження

досліджувані з певною метою властивості, характерні для наукового пізнання, визначення певного «ракурсу» дослідження як припущення про найсуттєвіші для вивчення обраної проблеми характеристики об'єкта. Під предметом розуміється те, що знаходиться в межах об'єкта і завжди співпадає з темою дослідження.

Прикладні науки

їхні завдання полягають у розробці на базі досягнень фундаментальних наук не лише конкретних пізнавальних, але й прикладних проблем, їхні результати мають безпосереднє практичне завдання.

Принцип

найабстрактніше визначення ідеї; правило, що виникло в результаті об'єктивно осмисленого досвіду.

Р

Реферат

короткий виклад змісту одного або декількох документів з певної теми.

С

Симпозіум

напівофіційна бесіда за завчасно підготовленими доповідями, а також виступами експромтом.

Синтез

метод з'єднання окремих частин чи рис предмета в єдине ціле.

Соціальна ефективність НД

виявляється в підвищенні життєвого рівня людей, розвитку охорони здоров'я, культури, науки і освіти, поліпшення екологічних умов.

Спеціальні випуски технічних видань

документи інформаційного, рекламного плану, аналітичні, статистичні дані з проблем.

Структурно-генетичний аналіз і синтез

спосіб найглибшого проникнення в сутність об'єкта, при цьому поглиблено вивчають причинно-наслідкові зв'язки.

Суб'єкти наукової діяльності

вчені, наукові працівники, наукові-педагогічні працівники, наукові установи, наукові організації, вищі навчальні заклади III–IV рівні акредитації тощо.

Судження

думка, в якій за допомогою зв'язку понять стверджується або заперечується що-небудь.

Т

Тези

коротко, точно, послідовно сформульовані ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці.

Теоретичні завдання НД

вивчення і виявлення причин, зв'язків, залежностей, які дозволяють встановити поведінку об'єкта, визначити і вивчити його структуру, характеристику на основі розроблених у науці принципів і методів пізнання.

Тема

наукове завдання, яке охоплює певну галузь наукового дослідження і базується на численних наукових питаннях.

У

УДК

універсальна десяткова класифікація.

Умовивід

розумова операція, за допомогою якої з певної кількості заданих суджень виводиться інше судження, яке певним чином пов'язане з попереднім.

Ф

Фундаментальні науки

мають на меті пізнання матеріальних основ, об'єктивних законів руху і розвитку природи, суспільства і мислення як таких, що не мають можливого практичного застосування, тобто це т. зв. «чисті» науки.

Філософська або фундаментальна методологія

система діалектичних методів, які є найзагальнішими і діють на всьому полі наукового пізнання, конкретизуючись і через загальнонаукову, і через часткову методологію.

Ц

Цитати

дослівний уривок твору, чийсь вислів, що органічно вписується в текст наукової роботи як підтвердження чи заперечення певної думки.

Ч

Частково-наукова методологія

сукупність специфічних методів кожної конкретної науки, які є базою для вирішення дослідницької проблеми.

Запитання для заліку

1. Дайте визначення поняття «наука»?
2. Що є основною метою науки?
3. Що таке наукова діяльність і які її етапи?
4. Які є види наукової діяльності та коротко розкрийте їхній зміст?
5. Висвітліть розвиток наукових знань в античний період.
6. Розкрийте зміст науково-філософської системи Аристотеля.
7. Висвітліть основні вектори системи наукових досліджень в добу Відродження.
8. Розкрийте періоди розвитку науки у XV–XXI століттях.
9. Які визначні наукові відкриття і винаходи українських вчених вам відомі? Наведіть приклади та їхнє застосування у суспільній практиці.
10. Які основні аспекти державної політики України з наукової та науково-технічної діяльності?
11. Якими нині є пріоритетні напрямки прикладних наукових досліджень для України?
12. Якими у наш час є пріоритетні психологічні методи для теоретичних досліджень і суспільної практики в Україні?
13. Які головні інституції в Україні здійснюють державне регулювання і управління розвитком науки?
14. Дати визначення поняття «наука» та пояснити його на конкретному прикладі.
15. Охарактеризувати соціальні функції науки.
16. Розкрити ознаки науки.

17. Що таке наукознавство і які його основні ознаки?
18. Що таке наукова ідея і які її види?
19. Що таке гіпотеза і які її види?
20. Дати визначення таким поняттям як «закон», «судження», «умовивід» та навести приклади до них.
21. Що таке наукова концепція, концептуальність, принцип, поняття та навести приклади до них?
22. Що таке науковий факт, методологія і метод дослідження?
23. Дати визначення поняття «наукова діяльність» і розкрити її види.
24. Дати визначення поняттям: «наукове дослідження», «науковий результат», «науково-прикладний результат».
25. Що належить до основних результатів наукових досліджень?
26. Хто є суб'єктами наукової діяльності і дати їм визначення.
27. Охарактеризуйте етапи історії класифікації наук.
28. Що таке класифікація наук і яка її мета?
29. Висвітлити підходи щодо проблеми класифікації наук.
30. На які групи поділяються науки?
31. До якого класу (підрозділу) у класифікації наук відноситься психологія? Аргументуйте відповідне пояснення.
32. Висвітліть рекомендації, яких необхідно дотримуватися на початковій стадії дослідження, зокрема під час накопичення й опрацювання фактів.
33. Дайте визначення поняття «наукове дослідження».
34. Що є метою наукового дослідження?
35. Розкрийте зміст фундаментальних і прикладних НД.
36. Дайте визначення поняттям «об'єкт дослідження» і «предмет дослідження».
37. Яка відмінність між емпіричними і теоретичними завданнями НД?
38. Розкрийте класифікацію наукових знань за ознаками.
39. Висвітліть головні етапи НД.
40. Які основні завдання і напрями НДР здійснюються студентами у вузі?
41. Розкрийте етапи НДР студентів, у т. ч. в процесі написання курсової і дипломної робіт.
42. Охарактеризуйте види ефективності НДР.
43. Дайте визначення поняттям «ідея» і «нова ідея».
44. Що таке методологія?
45. Дайте визначення методології науки.
46. Що таке методика?
47. Які функції виконує методологія?
48. Висвітліть три види методології?
49. Що таке метод і науковий метод?

50. Охарактеризуйте поняття «методика дослідження».
51. На які групи поділяються методи дослідження?
52. Розкрийте методи емпіричного дослідження.
53. Висвітліть методи теоретичного дослідження.
54. Охарактеризуйте методи дослідження на емпіричному і теоретичному рівнях.
55. Дайте визначення понять «інформація», «наукова інформація» та які її основні ознаки?
56. Перелічіть та поясніть основні джерела науково-технічної інформації.
57. Які є галузі інформації?
58. Висвітліть головні етапи підготовки та проведення НД.
59. На які групи поділяється наукова інформація?
60. Розкрийте зміст первинної і вторинної інформацій.
61. Що таке достовірність та які є групи методів її доказу?
62. Висвітліть, загально, інформаційно-науковий апарат бібліотек.
63. Охарактеризуйте, загально, УДК.
64. Розкрийте відмінності бібліотечних каталогів.
65. Які недоліки інформаційних WEB – сторінок?
66. Висвітліть етапи вивчення наукових джерел інформації.
67. Поясніть техніку, методику і прийоми ефективного опрацювання наукових джерел інформації і правильного оформлення НДР.
68. Процеси наукового дослідження. Загальна характеристика.
69. Формулювання теми наукового дослідження.
70. Постановка проблеми наукового дослідження.
71. Визначення мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження.
72. Виявлення і ознайомлення з основними літературними та архівними джерелами.
73. Методологія теоретичних досліджень.
74. Бібліографічний апарат наукових досліджень.
75. Наукова інформація та способи її пошуку.
76. Пошук інформації за ключовим словом.
77. Комп'ютер як інструмент науково-дослідної роботи.
78. Пошук інформації в процесі наукової роботи. Загальна характеристика.
79. Поняття «інформаційний пошук». Етапи інформаційного пошуку.
80. Визначення теми інформаційного пошуку, а також його хронологічних мовних та географічних меж.
81. Джерела пошуку інформації, їх класифікація.
82. Джерела первинної та вторинної інформації.
83. Характеристика масиву інформаційних матеріалів.
84. Пошук інформації, його етапи.
85. Бібліографічний пошук інформації з суспільних наук, в т. ч. із психології.

86. Пошук бібліографічної інформації в каталогах і картотеках.
  87. Електронні засоби пошуку інформації.
  88. Чим є курсова робота?
  89. Які є складники етапів курсової роботи?
  90. Висвітліть етапи виконання курсової роботи?
  91. Чим є дипломна робота?
  92. Які основні завдання виконання дипломної роботи?
  93. Що повинен уміти студент при виконанні дипломної роботи?
  94. Якими є загальні вимоги до дипломної роботи?
  95. Якою має бути структура курсової і дипломної робіт?
  96. Які елементи наповнюють підготовчий етап курсової і дипломної робіт?
  97. Яким змістом повинні бути наповненні вступ, основна частина і висновки курсової і дипломної робіт?
  98. Розкрийте оформлення списку використаних джерел.
  99. Як оформлюються ілюстрації, таблиці, формули і додатки до курсової і дипломної робіт?
  100. Висвітліть підготовку і процедуру захисту дипломної роботи.
  101. Що таке наукова публікація та які її головні функції?
  102. Розкрийте групи науково-дослідних видань.
  103. Яких необхідно дотримуватися вимог щодо видавничого оформлення видання?
  104. Охарактеризуйте типи наукових монографій.
  105. Висвітліть методичну структуру наукової статті.
  106. Розкрийте методологію тез статті і тез доповіді.
  107. Висвітліть методичний зміст видів рефератів.
  108. Охарактеризуйте методику написання рецензії, анотації, відгуку.
  109. Розкрийте методичний зміст наукової доповіді.
  110. Висвітліть методичні вимоги до підручника і навчального посібника.
  111. Охарактеризуйте методичні прийоми викладу наукового матеріалу.
  112. Яким методичним вимогам повинен відповідати рукопис НДР?
  113. Як оформлюються наукові результати і звіт НДР?
- Які є усні форми впровадження НДР?

ОРІЄНТОВАНІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ

1. Що таке наука?
  - а) процес трудової діяльності; б) розвиток суспільства;
  - в) загальноосвітня норма;
  - г) загально прийнятий постулат.
2. Що таке аргумент:
  - а) підстава, доказ;
  - б) основні думки;
  - в) закономірний розвиток;
  - г) формулювання теорій.
3. Дуже трудомісткий і складний процес, який потребує постійної високої напруги, праці з натхненням – це:
  - а) наукове пізнання;
  - б) формування мети;
  - в) науково-дослідницька діяльність;
  - г) розвиток науки.
4. Як поділяються наукові дослідження за цільовим призначенням до потреб:
  - а) теоретичні та практичні;
  - б) прикладні та практичні;
  - в) фундаментальні та прикладні;
  - г) прості та складні.
5. Узагальнення – це:
  - а) апробація знання досліджуваних явищ в контрольованих або штучно створених умовах;
  - б) процес зіставлення предметів або явищ дійсності з метою установлення схожості чи відмінності між ними, а також знаходження загального, притаманного, що може бути властивим двом або кільком об'єктам дослідження;
  - в) процедура визначення числового значення певної величини за допомогою одиниці виміру;
  - г) логічний процес переходу від одиничного до загального чи від менш загального до більш загального знання, а також продукт розумової діяльності, форма відображення загальних ознак і якостей об'єктивних явищ.
6. Процеси абстрагування в системі логічного мислення тісно пов'язані з іншими методами дослідження і передусім з:
  - а) індукцією і дедукцією;
  - б) моделюванням;
  - в) аналізом і синтезом;
  - г) методом ідеалізації.

7. Не можуть бути фізичними величинами:
- запах і смак;
  - електропровідність;
  - довжина;
  - маса.
8. Яка премія в галузі науки, літератури і міжнародної діяльності є найпрестижнішою в світі:
- Пуллітцерівська;
  - Нобелівська;
  - Оскарівська;
  - ООНівська.
9. До загальнонаукових методів не відносяться:
- теоретичні;
  - часткові;
  - емпіричні;
  - емпірико-теоретичні.
10. Соціометрія (з лат. – суспільство, вимірюю) це –
- метод соціальної психології (запропонований Дж. Морено), що дозволяє виразити кількісно графічно, структуру міжособистісних відносин у групі, виходячи з числа і характеру взаємних виборів її членів по визначеному соціометричному критерію;
  - наочне графічне чи схематичне зображення емоційної сторони міжособистісних відносин у групі; виміри проводяться за допомогою соціометричної техніки;
  - один з найбільш часто використовуваних статистичних показників, що характеризують центральну тенденцію у вибірці даних. Її обчислюють, розділивши суму всіх значень даних на число цих даних;
  - наука про суспільство як цілісну систему і про окремі соціальні інститути, процеси і стосунки особистості і суспільства.
11. Найбільш загальні, фундаментальні поняття, які розкривають суттєві властивості явищ дійсності, це:
- принципи;
  - тлумачення;
  - поняття;
  - категорії.
12. Опубліковані на початку наукової конференції матеріали попереднього характеру, що містять виклад основних аспектів наукової доповіді – це:
- монографії;
  - тези доповіді;
  - відгуки;
  - анотації.

13. Наукова праця, присвячена дослідженню однієї теми – це:
- а) монографія;
  - б) книга;
  - в) науковий реферат;
  - г) інформативний реферат.
14. При написанні наукової статті прізвище та ініціали автора розміщуються:
- а) лівому верхньому куті;
  - б) правому верхньому куті;
  - в) лівому нижньому куті;
  - г) правому нижньому куті.
15. Слово «інформація» в перекладі з латинської мови означає:
- а) роз'яснення;
  - б) пояснення;
  - в) протидія;
  - г) синтез.
16. Підґрунтям інформації є:
- а) практика;
  - б) знання;
  - в) документація;
  - г) теорії.
17. Інформацію поділяють на:
- а) описову, релеративну, реферативну, сигнальну, структуровану;
  - б) оглядову, рефлексну, сигнальну, довідкову;
  - в) оглядову, релеративну, реферативну, сигнальну, довідкову;
  - г) операційну, реферативну, процесуальну, сигнальну, довідкову.
18. В кінці кожної роботи після висновків подається:
- а) список поставлених задач, які не є виконані;
  - б) список номерів телефону;
  - в) список використаних джерел;
  - г) список уповноважених осіб.
19. Рекомендована кількість використаних джерел і літератури в курсовій роботі повинна містити не менше:
- а) 10;
  - б) 25;
  - в) 15;
  - г) 20.
20. Найбільш поширена форма обміну інформацією за певною тематикою: одна частина доповідачів повідомляє певні наукові ідеї, результати дослідження, досвіду роботи, інша – більша частина є слухачами, сприймають інформацію, беруть участь в

обговоренні – це:

- а) конференція;
- б) колоквіум;
- в) симпозіум;
- г) нарада.

ПЕРШОДЖЕРЕЛА ТА НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: підруч. для студентів економ. спец. вищих навч. закл. К.: Вища школа, 1997. 271 с.
2. Довідник здобувача наукового ступеня: збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань атестації наукових кадрів вищої кваліфікації / упоряд. Ю. І. Цеков. К.: Ред. «Бюлетеня ВАК України», 2000. 64 с.
3. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. 3-є вид., перероб. і допов. К.: ВД «Професіонал», 2005. 240 с.
4. Коломієць В. О. Як виконувати курсову роботу: метод. посіб. для студ. вищих педаг. навч. закл. К.: Вища школа, 2003. 69 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. К.: Кондор, 2003. 192 с.
6. Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. К., 1997. 56 с.
7. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студ. курс., асп. і ад. / за ред. А. Є. Конверського. К.: Центр учб. літ-ри, 2010. 352 с.
8. Основні вимоги до оформлення списку літератури за новими стандартами: методичні рекомендації / уклад.: М. П. Гребенюк, Г. З. Шевчук. Луцьк : ВІППО, 2019. 60 с.
9. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі: навч. посіб. К.: [Б.В.], 2003. 116 с.
10. Про наукову і науково-технічну діяльність [Електронний ресурс] – Електрон. дан. К.: Верховна Рада України. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1977-12>, вільний. Назва з екрану.
11. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень К.: РНКЦ «ДІНІТ», 2000. 259 с.
12. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підруч. 4-те вид., випр. і доп. К.: Знання, 2004. 307 с.

Додаткова

1. Герасін О. І. Електронні видання та Internet. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», кафедра природничих наук та інформатики. К.: Університет «Україна», 2010. 30 с.
2. Діденко А. Н. Сучасне діловодство: навч. посіб. 3-є вид. К.: Либідь, 2001. 384 с.
3. Документація. Звіти у сфері науки і техніки: Структура і правила оформлення: ДСТУ 3008-95. Введ. 23.02.95. К.: Держстандарт України, 1995. 38 с.
4. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис : загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1- 2003, ГОТ). Видання офіційне. К. : Держспоживстандарт України, 2007. 124 с. (Система стандартів з інформації, бібліотечної і видавничої справи).
5. Пастухов О. М. Авторське право в інтернеті. К.: Школа, 2004. 144 с.

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ	3
ПЕРЕЛІК ТЕМ ТА ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	5
Самостійна робота 1. Історичний розвиток науки і наукових досліджень у світі і в Україні	5
Самостійна робота 2. Наука як сфера людської діяльності	6
Самостійна робота 3. Основні етапи наукового дослідження	6
Самостійна робота 4. Методологія як учення про методи пізнання і прийоми дослідження	8
Самостійна робота 5. Інформація, її особливості та джерела для реалізації наукових досліджень	8
Самостійна робота 6. Основні вимоги до оформлення списку літератури за новими стандартами	9
Самостійна робота 7. Методика підготовки, написання, оформлення і захисту курсової та дипломної робіт	11
Самостійна робота 8. Види впровадження результатів наукового дослідження	12
Термінологічний словник	13
Запитання для заліку	22
Орієнтовані тестові завдання кредитно-модульної системи	26
Першоджерела та навчальна література	30

Навчально-методична література

Стоцький Я. В.

**Методичні вказівки
для самостійної роботи з курсу
ОСНОВИ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**
для студентів спеціальності
053 «Психологія» всіх форм навчання

Комп'ютерне макетування Чернишова С. С.

Верстка: Коваль Н. Б.

Коректура: Коваль Н. Б.

Формат 60x90/16. Обл. вид. арк. 1,45. Тираж 10 прим. Зам. № 3697.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя.

46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 56.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4226 від 08.12.11.